

Di gfreyta Walser am Gunza un im Pilfriis

Geschichte und Sage in der Wartauer Mundart
von Jakob Kuratli, Azmoos SG

Im Selbstverlag des Verfassers,
erschieden im »Sarganserland«, Beiträge
zu seiner Geschichte und Kultur

Sarganserländische Buchdruckerei AG. Mels und Flums SG - 1958

Inhaltsverzeichnis

Harkommen lüt, die da fry oder Walser sind	5
Wia dia frönda Lüt uff Matug chu sinn un si am Bärq aagsädltat hänn	5
Walserbärggüoter am Gunza	7
Uss am Wartouer Gschlächterbuoch	9
Di alta Wartouer un di gfreyta Walser	10
Di gfreyta Walser gsean Pilfriis!	11
Bey da Puura uff am Sitzbangg z Atzmas	12
Pilfriis — a Stugg alti Haimat!	14
Der Wäg vu Pilfriis zor Chilcha ga Reggschins	16
Ander Zita ander Härä, aber d Freyhait blibt	18
Chriag im Lann!	19
Was im alta Ziisrodel stoht	20
Vumana Ziis un ama Zähät, wo nid all Walser aagganga ischt	26
Vor am Chamm un hinder am Chamm	27
A schwäri Bordi	29
Wia der Winter uffä Bärq un über dia Lüt iachu ischt	30
Wia a tail mit Trumma un mit Pfiifa uiszoga un numma zrugg chu sinn	32
Meriann!	33
Wia si hänn müossa über di nöü Zit mindera un meara	34
D Chilcha Reggschins im Wartouer Schlossätter un ds alt Walserchilchli im Hinderpilfriis	35
Vum Rothuis, wo d Walser ka haa söllan	36
Das un diissas uss der Alplada	38
Wia a tail ab am Bärq sinn un was si im Lann junn erläbt hänn	39
Der groass Stärbat anna 1629	41
Dia, wo si in der Gmai Wartou in d Stür un Bruch gaignat hänn	41
Innert da Dorfmarcha un Dorfgätter	44
D Schneaflocht — an Holzöpfel	45
Stürgüoter, wo in ander Hänn chu sinn	46
Spänn un Stöass wägat der Maianatzig	47
Di gfreyta Walser ass Schädltler	49
Wo amol Zwea vor Grecht hänn müossa	50
Ds Tschuggener Alpbuoch	51
Ds Vorderpilfriiser Alpbuoch	52
Wia d Pilfriiser d Maianatzig verchooft hänn un si ain dadurtwilla fascht hindersinnat hät	54
Walser in frönda Deanschta	56
Abgfalla un druiskeyt!	58
Walsergspröch uff der Ruuna	59
Was der Pfarer vu Reggschins über d Chindts-Tailig im Wartou am Statthalter Joh. Christoffel Elmer ga Glaris gschriiba hät	62
Wia s wägat an ara ainziga Huishaltig im Pilfriis zmol an förchtiga Strufel ggii hät	63
Walserlüt, wo in ds Prüüssisch ussi, an di masurische Sea fortzoga sinn	66
Wo der Oswald Wapp fortgganga un nia mea haichu ischt	69
Walser, wo im Wartouer Spännbuoch gnammsat sinn	72
Wia ma si bettat, sa lit ma, oder wä Stofel ruggat, ischt gwätta	75
Wia di gfreyta Walser ass Schädltler ghantiart un dabey in ds Tüfels Chuchi chu sinn	77
Harbey ruof ich mit lautem Hall, z hören Gotts Wordt, Drumb kumet all	79
Vor am letschta Früolig	79
Chleggeta wägat am Uftriib vu Schmalhaba im Pilfriis	81
Wia di junga Schuomacher im Städtli Sargaas Börger wordä sinn	82
Näbat juss	83
Di nöüa Bäsa wüschan besser — di alta wussan d Winggel!	84
Nid lugg lu gwünnt!	84
Chretz un Tänz an ainer Tur, aber wänn s lang rägnat, wärdan all nass!	86

Wo der Schuomacher hett sölla a Fäärli ringa	89
Der Hosalupf im Schlossbongert	90
Assa un vergässa!	91
Uff am Chripplada	93
Ds Memorial vu anna 1784 — kai Walsertütsch!	96
Wo am Luzi Schlegel vu Matug im Wislibärg job der Stall abflaggat ischt	97
Ds Oberamt hät wägat am Holzhou Chundtschaft ufftingat	99
Was der Manawel Schuomacher im Pilfriis dahinna glu hät	101
Wia der Choobli Schuomacher si gchündt hät	102
Wo ma zmol Bärg un Tal gebnat hät	105
Wia d Walser erni Hüser abprocha un fortgroobat hänn	107
Wia d Pilfriiser d Walserglogga in ds Lann ussa praggliziart hänn	108
Der starch Bättler	109
Zwüschat Ross un Wann	110
Wia s am Chaschper Schlegel gganga ischt	113
Löüana, Fähljohr un Hungerjohr, Föür un Wasser!	114
Wo si ds Chloaschter Pfäfersch för d Walser grodt hät, ass si ds Wartouer Börgerrächt überchämman	115
Sargaas wehrt si un wott vu nöüa Börger nüt wüssa!	117
Vor Vermittlig	118
Was d Wartouer un d Pilfriiser gägat anander vor am Appelazius-Grecht vürprocht hänn	119
Was der Pfarer Chupli z Reggschins in era Bredig gsait hät	130
Ds Urtel vum hoacha Grecht	130
Was ma uff das hii in ds Wartouer Börgerregischter iitrait hät	131
Was d Ortsverwaltig spöter in dära Sach verhandlat hät	133
Wia a tail Walser a Ding verquantat hänn	134
D Huiszaicha vu da Walser in der Gmai Wartou	135
Wia der Lochsepp mit siiner Huishaltig am Bärg gletznat hät	138
Was der Lochsepp un der Tatsch-Choobli verzellt hänn	139
Vor am Zsämmaphagga	141
Der Chamjoas	142
Die alte Walsergass	143
Beilage	144
Anmerkungen mit Quellenangaben	145
Zu den Abbildungen	151
Wörterklärungen, Wartauer Mundart	153
Urkundensprache	164
Nachwort	166